

9. Українське намисто: історія, символіка, види прикрас. 26.07.2017
10. Режим доступу:
11. <https://ua.three-snails.com/blog/post/ukrains-ke-namisto-istorija-simvolika-vidi-prikras>
12. Щербаківський В. Українське мистецтво. – К.: “Либідь”, 1995.

Стахів Ірина
Науковий керівник – доц. Мацішина Зоя

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ ПРИРОДИ В ЛІРИЧНОМУ ПЕЙЗАЖНОМУ ЖИВОПИСІ

Актуальність дослідження. Природа – це нескінченне джерело натхнення для кожного, хто здатний бачити і насолоджуватися її красою і багатством, вона надихає до творчої діяльності багатьох митців. Образотворче мистецтво у картинах-пейзажах найбільш повно розкриває багатогранність природи, що нас оточує. Робота над пейзажним твором – це простір для самовираження митця, для вираження власного бачення світу через відтворення образів природи. Пейзаж був і залишається важливим компонентом соціокультурних запитів у суспільстві, стильових орієнтирів у процесі розвитку мистецтва та художньо-педагогічної підготовки, що зумовлює актуальність розробки теоретичних, творчих та методичних аспектів окресленого спрямування.

Аналізуючи наукові літературні джерела та відповідну фахову термінологію, було виявлено значне зацікавлення вітчизняних та зарубіжних науковців пейзажним живописом. Однак, проблема дослідження різних аспектів формування художнього образу природи у пейзажному живописі не втрачає актуальності. Про основні складові роботи з пленерним живописом, нюанси роботи з натури, а також про роль пленерної практики в освітньому процесі пише С. І. Васильківський, З. П. Флінта. Проте, розгляд різних аспектів історичного розвитку пейзажного живопису окресленого періоду, як чиннику провідних соціально-культурних трансформацій є актуальним і зараз.

Метою статі є визначити поняття сутності художнього образу природи в процесі ліричного пейзажного живопису.

В зв'язку з цим можемо виділити такі поставлені завдання:

- ✓ визначити особливості розвитку живопису в образотворчому мистецтві України;
- ✓ дослідити правильність побудови ліричного пейзажу у різні пори року та пори дня;
- ✓ висвітлити методику виконання пейзажу та його аналіз;
- ✓ проаналізувати пейзажний живопис в сучасній школі України;

Предмет дослідження – вивчення ліричного пейзажу у шкільній програмі сучасної школи.

Об'єкт дослідження – художній образ природи в ліричному пейзажі.

Живопис – це перша безпосередня зустріч образотворчого мистецтва з природою, тут відкривається безпосередня правда натури, тут кольором і фарбами художник намагається її передати. [4]

Пейзаж у художньому творі є одним із найголовніших засобів, що дозволяють висловити уявлення людини про світ та про саму себе. Художні образи природи завжди насичені духовно-філософським та моральним змістом, тому вони і є та «картина світу», що визначає ставлення людини до всього довкілля. [2]

Психологічний аспект в ліричному пейзажі, це перш за все, як живописне полотно сприймає глядач, «Пейзаж створює психологічний настрій сприйняття тексту, допомагає розкрити внутрішній стан героїв, підготувати читача до зміни в їхньому житті». В ліричному пейзажі важливим є те, щоб глядач, який споглядає живописний твір, бачив композицію в загальному, не особливо звертаючи увагу на конкретних елементах твору.

Своєрідна і різноманітна краса української природи і ніжно-ласкавої, і суворо-грізної, і безмежно-розлогої в степах, і фантастично-примхливої на гірських верховинах – здавна вабила до себе творчу увагу художників.

Пейзаж має велику важливість у суспільстві, через його красу, а також вплив на наше здоров'я та самопочуття. Пейзажні твори можуть створювати атмосферу спокою та гармонії, а також надихати на нові ідеї та дії. Крім того, пейзажі можуть відображати соціальні та культурні аспекти суспільства, такі як відносини між людьми та природою. Відтворення пейзажу також може мати практичне застосування, наприклад, у сільському господарстві, ландшафтному дизайні та туризмі.

Види пейзажів у живописі є дуже різноманітними. Найпоширенішими з них є гірські пейзажі, морські пейзажі, пейзажі з лісами, полями, річками або озерами, а також пейзажі з парками або садами. Ці види пейзажів можуть поєднуватись для створення унікальних композицій та відчуття на картині. [1]

Пейзаж може мати різні характери, такі як історичний, героїчний, фантастичний, реалістичний, епічний та ліричний. Кожен з них передає певний настрій та ідею. Наприклад, історичний пейзаж відтворює минуле, героїчний пейзаж показує велич природи, а фантастичний пейзаж використовує фантазію митця для створення уявних світів. Робота над пейзажним твором включає в себе детальне вивчення природи та пов'язаних з нею елементів, включаючи рельєф, світло, тінь, кольори та форми. Художник може використовувати різні техніки, такі як олійна фарба, акварель, або гуаш, для того, щоб передати відчуття глибини простору, створюючи враження, що глядач бачить реальний пейзаж. Робота над пейзажним твором може бути як загальним відображенням природи, так і відображенням конкретного місця, пейзажу чи пам'ятки культури.

Ліричний пейзаж, натомість, створює настроїну поетичну атмосферу. Він може використовувати м'які кольори, розмиті контури та м'які переходи, щоб створити відчуття

спокою, гармонії та романтики. Цей тип пейзажу може передавати внутрішній світ художника, його почуття та емоції, а також відображати природу як джерело натхнення та спокою. [5]

Художники які працювали у даному виді пейзажу це Флінта Зеновій Петрович та Васильківський Сергій Іванович.

Ліричний пейзаж, як самостійний вид жанру в мистецтві появився відносно недавно. В Європейському мистецтві цей жанр з'являється у XVII столітті, до цього моменту він відігравав роль заднього плану на сюжетно-історичних полотнах, а вже в XIX столітті стає найбільш популярним серед інших жанрів мистецтва. Все завдяки поширенню такого явища у мистецтві, як пленер. Пленер – це створення миттєвих етюдів з натури на природі. Характерний в теплих кольорах пейзаж З. П. Флінта показує нестандартне олійне виконання природи (Мал. 1).

Мал. 1. Зеновій Флінта «Червоні буки» 1894 р.

Пейзажист Зеновій Флінта народився 1 вересня 1935 року в селі Струми Тернопільської області. Він закінчив семирічну школу у своєму рідному селі в 1950 році. Художник вступив до Львівського училища прикладного мистецтва імені Івана Труша на відділення декоративного живопису. Закінчив навчання в училищі у 1959 році і активно займався саморозвитком. У 1959-1963 роках він навчався у Львівському державному інституті прикладного та декоративно-прикладного мистецтва на кафедрі художньої кераміки. З 1963 року Зеновій Флінта викладав на відділенні живопису Львівського училища прикладного мистецтва імені Івана Труша, а потім протягом 1965-1975 років З. Флінта працював викладачем кераміки у Львівському державному інституті прикладного та декоративно-прикладного мистецтва. У 1967 році він пройшов

стажування в Гданській Академії образотворчих мистецтв, а в 1968 році — у Варшавській, Краківській та Вроцлавській академіях образотворчих мистецтв. З 1970 року життя Зеновія Флінта проходило між інститутом, фабрикою керамічної скульптури, спілкою художників, майстернею та будинком. У 1971 році художник очолив секцію декоративно-прикладного мистецтва Львівського відділення Спілки радянських художників України. З 1960 року роботи художника експонувалися на республіканських виставках, а вісім років по тому — на всесоюзних виставках. Брав участь у міжнародній бієнале кераміки у Фаенці (Італія, 1973), Валлорісі (Франція, 1974). У 1982-1983 роках групова виставка трьох друзів — Олега Мінка, Зеновії Флінт та Любомира Медведя - мала величезний успіх у Львові, Києві та Вільнюсі. У 1985 році у Львові відбулася персональна виставка робіт Флінта, на якій були представлені живопис, графіка і кераміка.

В середині 1970-х років, коли Львівська експериментальна фабрика керамічної скульптури випускає сувенірні копії, Зеновій Флінта створює авторську серію керамічних пластів з видами Львова в техніці розпису емаллю, демонструючи здатність обходити спокусливі принади «кічу» в тиражному виробництві. У другій половині 1970-х років у творчості художника дозріває оригінальний стиль «жанрового екшену», де скрупульозно досконала форма графічного малюнка портретів, пейзажів або натюрмортів поєднується з колажем з перспективних планів інших композицій: «Поділля. Урожай», «Автопортрет з горлицею», «Мелодії Баха», «Пейзаж з маками» та ін. У 1970-1980 роках разом з А. Бокотей, Ф. Черняк і Р. Петрук, він виконав ряд монументальних об'єктів у стилі модерн зі скла та кераміки. Він помер 2 квітня 1988 року у Львові і був похований у бічній алеї на полі № 21 Личаківського цвинтаря. На його могилі встановлено пам'ятник, виготовлений у майстерні майстра-муляра с. Мединського за проектом скульптора Романа Петрука та архітектора Костянтина Присяжного.

Рух «шістдесятих», творчість Романа Рураля, справило значний вплив на творчість художника. У живописі художник віддавав перевагу пастелі і темпері. У кераміці він приділяв особливу увагу технології розпису, домагаючись живописних і графічних ефектів. Найчастіше він працює з керамічними формами, які мають великі площини для розпису — декоративні пластини і шари. Ранні роботи художника характеризуються використанням орнаментальних мотивів, що складаються з елементів, властивих народному мистецтву Карпатського регіону. Колірна палітра найчастіше представлена поєднанням коричневого, зеленого і охристого кольорів, хоча іноді додається виразний контраст чорного і білого. В об'ємних керамічних роботах Зеновій Флінта робить акцент на кольорі, а пластична ліплення служить рельєфною основою для розпису.[3]

Васильківський Сергій Іванович. Художника називають поетом українського живопису за надзвичайний ліризм його пейзажних та історичних робіт. Розквіт творчості художника припадає на останню третину XIX століття, період, коли в Україні діяли Емський указ і Валуєвський циркуляр про заборону українського друкованого слова.

Звернення митців до рідної історії, до відображення природи України, народних типажів, етнографічних особливостей селянського чи козацького побуту, звичаїв та обрядів, народної архітектури було своєрідним протестом, боротьбою митців за утвердження національної гідності свого народу. Саме в цей період відбувся інтенсивний розвиток історичного жанру, поява в українському живописі полотен, присвячених історії запорозького козацтва. В умовах заборони та переслідування українських громад, членами яких були видатні діячі української науки і культури Володимир Антонович, Павло Чубинський, Федір Вовк, Микола Лисенко, Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Михайло Драгоманов, Михайло Коцюбинський, Національна орієнтація у творчості вимагала від митців особистої мужності та високого патріотизму. Сергій Васильківський належав до таких художників, як Костянтин Трутовський, Порфирій Мартинович, Іван Їжакевич, Микола Пимоненко, Микола Самокиш, Олександр Мурашко, які не стояли осторонь від життя народу і своєю творчістю зіграли велику роль у розвитку національної культури.

«Козацька Левада» - один з кращих зразків пейзажного жанру в українському мистецтві кінця XIX століття. Затишний заливний луг стелиться вглиб, а за ним синіє широка смуга дерев. (На Україні луг з деревами біля ставка або річки називається Левадою — козаки і чумаки зупинялися на відпочинок або селилися в таких місцях). Високе небо в легких хмарах, правдиве, точно відтворене освітлення. Небо і Земля майже в рівній мірі розділені вертикаллю формату — це надає простому мотиву величі, а неквапливе чергування планів розташовує до споглядання, до використання в літньому пейзажі, наповненому сонцем і повітрям, доповненому Блакитний серпанком з характерними ознаками сільського життя. Праворуч, на задньому плані — темно-зелені високі осокові дерева (також представлені загальною масою). Гармонійно вписуються в неї фігури двох селян, відпочиваючих в їх тіні, і волів в центрі композиції, що п'ють воду з озера. У колірній гамі переважає м'яка насичена гамма зеленого і синього кольорів, збагачена відтінками і рефлексами; градації тонів створюють ілюзію просторової глибини. Виразності картині надає також різноманітна фактура мальовничій поверхні трави на передньому плані виписані точно і вільно, луг пастозний, а небо намальовано більш щільним мазком пензля. Поєднання образу невідвратної краси і величі природи з назвою — «Козача Левада» — розширює асоціативний потенціал твору, розкриває його сучасність. Наприклад, в творчому наробітку українського художника Васильківського Сергія Івановича є ряд живописних полотен, де досить майстерно зображено ліричного пейзажу України XIX – XX ст. Наприклад, на полотні «Шлях» (Мал.2) можемо споглядати елемент просторового пейзажу, який виражений в багатоплановості простору, і де на перших планах, хоча і не відіграє головну роль, показаний елемент, який відноситься до ліричного пейзажу, а саме елемент відсутності буття людини. В даному випадку, це дорога в поле, чисте небо та рослинність.

Мал. 2. Васильківський Сергій «Шлях»

Таким чином, у процесі досліджено особливі аспекти ліричного пейзажу в живописі XIX - XXI століть, вивчено особливості побудови пейзажу і композиції на заняттях у школі. Досліджено становлення ліричного пейзажу, та окремі характеристики і правила в його малюванні. Ліричний пейзаж – це такий вид мистецтва, у якому художник створює образ природи, який передає почуття глибокої гармонії між людиною й навколишнім середовищем. Головними рисами ліричного пейзажу є спокій та тиша, тепла палітра, глибоке розуміння природи і відчуття єдності з нею. Такий пейзаж може містити в собі елементи реалізму або імпресіонізму, але завжди характеризується підвищеною поетапністю та романтичністю. Розглянуто розвиток пейзажу в XIX - XXI століттях. Сучасні художники продовжують так само вдосконалювати новітні техніки в розвитку живопису. [3]

ЛІТЕРАТУРА

1. Композиція у творах образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] // інтернет-журнал. 2010. Вип. 7.[23с.]. Режим доступу: <https://gu.osvita.ua/vnz/reports/culture/30327/> . (Дата звернення: 12.10.2023)
2. Пейзаж як самостійна складова картини і жанр образотворчого мистецтва. [Електронний ресурс] // інтернет-джерело. 2019. Вип. 1.[2 с.]. Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5453999/page:9/>. (Дата звернення: 15.10.2023)
3. Українське народне малярство XII – XX століть. Альбом. К., 1991. (Дата звернення: 21.10.2023)
4. Художні функції пейзажу [Електронний ресурс]//інтернет-журнал.<http://eprints.zu.edu.ua/11979/1/%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf>. (Дата звернення: 08.11.2023)
5. Формування художнього образу природи в пейзажі [Електронний ресурс]//інтернет-журнал.2022. <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6893/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%90.%20%D0%9E%D0%9C%D0%BC-17.pdf>. (Дата звернення: 10.11.2023)